

Методичний коментар до теми “Цінності”

Чи всі цінності однакові?

Обговоріть із дітьми, що таке цінності. Це слово вже знайоме дітям, і треба лише конкретизувати його зміст.

Цінності — це те, що важливо для людини, родини, громадян країни тощо. Цінності — одне з джерел мотивації діяльності. Вирішуючи, як діяти у певній ситуації, людина керується своїми цінностями. Звісно, у кожної людини вони мають бути власні (усі ми різні), але важливо, щоб певні цінності були спільними для групи людей, для суспільства, для всіх мешканців Землі.

Україна — європейська держава, тому для кожного громадянина мають бути важливими **європейські цінності**:

- мир;
- повага до людини;
- демократія, тобто можливість робити вільний вибір і відповідати за нього;
- рівні умови та правила для всіх.

Поговоріть із дітьми про те, що є цінним для кожної дитини, її рідних, має бути цінним для кожного українця, кожного мешканця Землі. Запропонуйте дітям об'єднати цінності в групи. За якими ознаками діти це робили? Чи в усіх вийшли однакові групи?

Духовні цінності — це духовні уявлення, явища, поняття, вимоги, що притаманні людині, спільноті.

Матеріальні цінності — речі, що мають певну цінність у вигляді майна, предметів, товарів.

Запропонуйте дітям навести приклади духовних і матеріальних цінностей ([див. бесіду за сюжетною картиною тижня](#)).

- Чи всі цінності ми можемо побачити? Потримати в руках? Відчути?
- Чи може бути одна й та сама цінність і матеріальною, і духовною?

Можна протягом тижня чи місяця групувати цінності, використовуючи кола Ейлера (*див. приклад схеми “Мій особистий простір” на с. 81 у частині 1 підручника “Я досліджую світ”*). Такі схеми допомагають створити наочну картинку, де діти бачать спільні цінності й можуть обговорити, чому саме вони є спільними. Добре зробити шаблон схеми на дошці й прикріплювати до неї стікери із записаними цінностями. У такому разі діти можуть переміщувати цінності на схемі відповідно до перебігу обговорення. Обговоріть із учнями.

- Чому ми звертаємо особливу увагу саме на цінності?
- Чи всі цінності однакові? У чому різниця?
- Чому певні цінності мають бути спільними для людей з різних родин, міст, країн, материків тощо? Чи може бути інакше?
- Що трапляється, коли такі цінності перестають бути важливими для певних людей?
- Що можуть вдіяти інші люди?
- Чи потрібно захищати свої цінності? Як саме це можна робити?
- Чи всі цінності варто захищати? Чому?

Певні цінності мають бути важливими для людей усього світу, адже Земля — наш спільний дім, де все взаємопов'язано, і дії людей в одній частині світу можуть позначитися на житті людей в іншій.

Прочитайте з дітьми комікс "[Від чого залежить настрої?](#)" (див. с. 11 підручника) та обговоріть, як настрої однієї людини може позначитися на настрої інших, чи можна вважати настрої цінністю.

- Чому дівчинка не хотіла спати? Чи мала рацію її мама? Чому?
- Як ви гадаєте, про що була книжка? Як ви дізналися про це?
- Які наслідки мав вчинок дівчинки? Чи гарні сни їй снилися? Чому ви так вважаєте?
- Чи правильно вчинив хлопчик? Чому він гарно спав?
- Як ви думаєте, яким був день дівчинки? А хлопчика? Чи лише собі зіпсувала настрої дівчинка? Чому важливо мати гарний настрої?
- Чи погано, що дівчинка захопилася книжкою?
- Можливо, варто було читати у цей час іншу книжку? Чому?
- Що гарного, а що поганого в тому, що дівчинка читала книжку на ніч?
- Що варто робити, щоб швидко заснути?
- Що ви робите, коли захоплюєтеся чимось і не можете зосередитися на іншій справі?

Запропонуйте дітям розповісти, яким був день хлопчика та дівчинки. У чому головна відмінність?

- Як почувалися люди з оточення цих дітей?
- Чи є настрої людини її приватною справою?
- Як, маючи кепський настрої, не зіпсувати його іншим людям? Чи завжди це можливо?

Як вимірюється важливість цінностей?

Запропонуйте дітям поміркувати, чи можна впорядкувати цінності за важливістю і як саме можна це зробити. Результатом такої роботи може стати шкала цінностей. Діти в кожній групі можуть створити власну шкалу, потім можна порівняти роботи різних груп, обговорити.

Важливість матеріальних цінностей можна виміряти грошима. А от важливість духовних цінностей зовсім не у грошах і взагалі доволі складно виміряти їх значущість. На жаль, важливість таких цінностей можна відчути тоді, коли ми їх втрачаємо. Запропонуйте дітям вигадати відповідну історію — наприклад, люди втратили повагу одне до одного, стали злими тощо.

- Як повернути духовні цінності? Чи просто це зробити? Чому?

Обговоріть із дітьми, що духовні цінності повернути дуже складно, для цього потрібні зусилля не однієї людини та чимало часу.

Прочитайте з дітьми комікс "[От так поділилися...](#)" (див. с. 17 підручника) та обговоріть, чи завжди варто ділитися, чим ділитися можна, а чим — не варто і чому.

- Чи правильно хлопчик зрозумів маму? Що мала на увазі мама? Чому варто було поділитися в тому випадку?
- Чи правильно діяв хлопчик в інших випадках? Чому ви так вважаєте?

- Чи є різниця між тим, що хлопчик поділився грошима і подарував картину? Яка саме?
- Чи правильно вчинили знайомі хлопчика? Чому ви так вважаєте?
- Чи можна ще виправити помилку? Як саме?
- Чи завжди ви всім ділитесь? Чому?
- Як можна попросити позичити гроші чи якусь річ? Чи в кожного ви просили б? А чи кожному варто позичати? Чому?
- Чи позичали ви щось? А вам позичали? Як ви діяли в таких випадках? Які є неписані правила?
- Що ви порадили б хлопчикові? Коли варто ділитися, коли не варто, а коли не можна?
- Чи можна ділитися не своїми речами? Чому?
- Матеріальними чи духовними цінностями ділилися діти?
- Чому батьки хлопчика так зреагували, коли прийшли з роботи? Що мама неправильно сказала хлопчику на початку коміксу?
- Чи тільки матеріальними цінностями ми можемо поділитися? Як саме?

Безцінні цінності

Діти спробували визначити важливість цінностей і зрозуміли, що це не завжди легко зробити.

- Чи важливість усіх цінностей ми можемо виміряти? Чому?

Запропонуйте дітям навести приклади таких цінностей.

- Які цінності — духовні чи матеріальні — не мають ціни?

Обговоріть із дітьми, що Земля — наш спільний дім. Тому природні ресурси також спільні для людей з різних куточків Землі і кожна людина має берегти їх. Адже недбалість одного може стати причиною екологічної катастрофи на великій території нашої планети. (Наприклад, аварію на ЧАЕС відчували люди в усій Європі).

Запропонуйте дітям розповісти про важливість кожного об'єкта неживої та живої природи на Землі й у Всесвіті.

- Чому природа — цінність?
- Багато чи мало різних тварин і рослин на Землі?
- Що буде, якщо раптом на Землі зникне якась тварина чи рослина?
- Чому люди охороняють об'єкти природи? Від чого чи кого?
- Що ми маємо робити, аби зберегти природу на Землі?

Міжнародний день біологічного розмаїття проголошений 22 травня Генеральною Асамблеєю ООН у 1995 р. Головне завдання дня — привернути увагу громадськості до проблеми зникнення з Землі багатьох представників флори і фауни.

Біологічне розмаїття — це всі різноманітні форми життя на Землі. За даними Комітету з питань довкілля ООН, щороку на нашій планеті зникає 25 тис. видів тварин і рослин — приблизно три види щогодини! За прогнозами вчених, чверть усіх видів рослин і тварин нашої планети перестануть існувати найближчим часом. Так, щороку вчені відкривають нові види, але темпи їх зникнення надто стрімкі (вони зникають приблизно у 1000 разів швидше, ніж це відбувалося б без втручання людини)...

Всесвітній союз охорони природи виділяє такі основні чинники, що призводять до втрати біологічного розмаїття: знищення й фрагментація природних екосистем; їх забруднення; глобальні кліматичні зміни; конкуренція видів-аборигенів з тими, які поширилися в результаті діяльності людини; опустелювання; зростання чисельності населення і надмірне споживання, нерозсудливе використання природних ресурсів.

Покажіть дітям, що таке розмаїття флори і фауни, поясніть, чому воно необхідне, з'ясуйте разом, що таке біологічний вид, порівняйте представників одного виду рослин і тварин, поміркуйте, чому тварини такі різні, уявіть, наскільки збідніє природа нашої планети, якщо види й далі зникатимуть.

- **Бесіда-дослідження “Чому необхідне біологічне розмаїття?”**. Розкажіть дітям, що всі істоти є частиною єдиної екосистеми і відіграють важливу роль у підтриманні життя на Землі. Зникнення однієї ланки може призвести до зникнення ще кількох. З часом зникнення одного виду може порушити баланс в екосистемі. Що менше залишається представників одного виду, то важче їм буде вижити за будь-якої суттєвої зміни зовнішніх умов (погода, спалах епідемії, зменшення кількості їжі). Зберігаючи багатство видів на планеті, ми підтримуємо стабільність екосистем, забезпечуємо збереження всіх видів, від чого, зрештою, залежить і життя людства. Вибір на користь збереження біорозмаїття, навіть якщо це не приносить нам очевидної користі й вимагає додаткових зусиль, — це й етичний вибір.
- **Гра-дослідження “Знайди спільне”**. Серед наданих педагогом фотографій і відеофрагментів діти впізнають представників одного виду, пояснюють свій вибір.
- **Гра-дослідження “Знайди відмінності”**. Діти розглядають представників одного виду на фотографіях та відеофрагментах, наданих педагогом, шукають відмінності між ними, намагаються пояснити, чому ці тварини науковці виділили в інший вид.
- **Дослідження “Як тварини пристосовуються до життя в різних умовах”**.
- **Діалог-спогад “Якими різними бувають комахи”**. Діти порівнюють різних комах, шукають комах з інших країн — “родичів” тих, що водяться в Україні, пояснюють свій вибір.
- **Бесіда-дослідження “Як забарвлення допомагає тваринам пристосовуватися?”**. Досліджуємо разом з дітьми відповідність забарвлення тварин і умов їх існування.
- **Колективна творча робота “Подружи метелика і квіточку”**. Діти разом малюють або розфарбовують квітучу галявинку в лісі чи на луці, потім кожен малює метелика і “саджає” на квіточку відповідно до його забарвлення.
- **Створення композиції “Різноманіття тварин навколо”**. Діти поєднують у спільній картині різних тварин (кожен зображує ту, яка йому найбільше до вподоби), узгоджуючи свої дії — щоб тваринки-“сусіди” не “посварилися”.

Запропонуйте дітям спільно створити книгу про неживу та живу природу рідного краю, знайти пам'ятки природи.

Пам'ятки природи — це окремі унікальні природні об'єкти, що мають наукове, пізнавальне, історичне, культурно-естетичне значення. Серед таких пам'яток водоспади, печери, гейзери, ущелини, вікові дерева, скелі тощо.

Пам'ятка культури — визначна споруда, археологічний об'єкт або витвір мистецтва, що є частиною культурного надбання (культурної спадщини) країни, людства загалом (пам'ятка історії, літератури, мистецтва, мови, права тощо) і охороняється законом.

- У чому цінність пам'яток культури?
- Які пам'ятки є у ваших родинах?
- Чому ми ретельно їх зберігаємо? Чи тільки для нашої родини вони важливі?

Наші цінності

Запропонуйте дітям визначити, що важливе саме для них і їхньої сім'ї, та створити піраміду цінностей своєї родини.

Завдання з робочого зошита (частина 2, завдання 2, с. 5)

Заповніть піраміду цінностей своєї родини. На першому поверсі запишіть назви найважливіших для вас цінностей. На другому — просто важливих. На третьому запишіть те, чим ви можете поступитися.

- Порівняйте піраміди цінностей, знайдіть спільні цінності.
- Чому саме вони виявилися спільними?
- Чи завжди легко визначити, які цінності матеріальні, а які духовні? Чому?
- Які цінності можуть створити діти?
- Коли і чому це варто робити?
- Як інші люди визначають їхню важливість? Чому треба показувати, як ми цінуємо те, що створили інші?

Прочитайте з дітьми комікс "[Невдала вечірка](#)" (див. с. 23 підручника) та обговоріть, чи може бути цінністю родинна вечірка, чому такі миті особливо важливі для нас, що має зробити кожний, щоб не зіпсувати їх.

- Чи гарна ідея виникла у дітей?
- Чи була мама налаштована святкувати? Чому мама вирішила все-таки влаштувати вечірку? Чи все вона зробила, щоб вечірка вдалася? А чи пішли на зустріч мамі діти? Чому так вийшло?
- Чому треба було обов'язково прибрати у квартирі? Можливо, варто було це відкласти?
- Що відчула мама, коли повернулася з магазину?
- Чи могли б діти в цей час виправити ситуацію?
- Який варіант невдалої вечірки ви вважаєте справедливим? Чому?
- Хто винен у тому, що вечірка не вдалася?
- Чи могли діти зробити так, щоб і маму не підвести, і передачу по телевізору не пропустити?
- Як ви діяли б на місці дітей? Чому саме так? Як ви вирішуєте, яка справа важливіша?

- Як варто влаштовувати сімейні вечірки? З ким радитися? Що робити, щоб у всіх був гарний настрій?
- Чи завжди свята треба планувати? Чому?
- Якою має бути вдала вечірка? Що ви обов'язково робите, коли влаштовуєте родинну вечірку?
- Складіть поради, як влаштовувати вдалі вечірки.

Під час підсумку запропонуйте дітям розглянути й намалювати соціальні плакати, які допомагають розповісти про важливість європейських цінностей. Поговоріть із дітьми про те, як має змінитися кожний, щоб людям поруч було краще, щоб вони відчували себе спокійно та впевнено.

Завдання з робочого зошита для діагностичних робіт
(завдання 6, с. 24)

Хрещений підказав Захаркові, що в супермаркеті є контейнер для використаних батарейок. На ньому хлопчик побачив плакат. Розгляньте його уважно.

Визначте істинні та хибні висловлювання.

- ✦ Одна батарейка може врятувати два дерева.

ТАК	НІ
-----	----
- ✦ Батарейки забруднюють повітря.

ТАК	НІ
-----	----
- ✦ Батарейки не забруднюють воду.

ТАК	НІ
-----	----

- Як ви гадаєте, чи зрозуміло розповідає цей плакат про шкоду, яку можуть завдати природі викинуті батарейки?

- Пригадайте, що ви знаєте про шкоду від батарейок.
- Чи хочете ви щось змінити? Що саме?
- Намалюйте свій плакат про шкоду батарейок.

Сфотографуйте схему цінностей, яку створювали протягом місяця, обговоріть її.